

Ի՞նչ կը հասկցուի Արշալոյս այս աչքակապութեան հանելուկներէն : Ինչո՞ւ այսպէս կը տատամսի Արշալոյս : Ո՞վ պիտի մեկնէ այս հանելուկներն : Եգիպտաբնակ Հայ հասարակութիւնն (ի՞նչ պարտական է), թէ ինքն Արշալոյս : Սպասէ՛ք և տեսնէ՛ք :

Հինգերորդ՝ Արշալոյս, Ս. Ռախտիս Սիարանութեան դէմ եղած ամեն զրպարտութեանց և ամբաստանութեանց շտեմարան դառնալէն զինի, Ս. Աթոռոյս իրաւունքը մասնելու համար՝ այնչափ փաստաբանելէն զինի, ընդհանուր Ազգի արդար համոզման դէմ՝ մասնաւորաց շահը պաշտպանելու համար՝ այնքան ընդդիմախօսելէն զինի, ելած է այժմ քարոզելու, որ ինքն միշտ որդիական սէր և հարազատութիւն ունեցած է առ Սիարանութիւնն Ս. Երուսաղէմի : Չարմա նալի սէր և տարօրինակ հարազատութիւն :

Չը գիտենք՝ թէ որդիական սէր և հարազատութիւնն բառերն ի՞նչ նշանակութիւն ունին Արշալոյս բառարանին մէջ : Իսկ մենք նկատողութեան առնելով Արշալոյս հրատարակութիւններն (ընդդէմ Ս. Աթոռոյս՝ Նախագահին, ընդդէմ Սիմէոն Ս. եպիսկոպոսին, ընդդէմ համօրէն միաբանական Ռախտիս, և մանաւանդ ընդդէմ՝ իրաւանց Ս. Աթոռոյս դարաւոր և նուիրական իւրաւանց) բացարձակ կը յայտնենք ահա, որ Արշալոյս անհարազատ է ոչ միայն սուրբ Աթոռոյս, այլ նաեւ համօրէն Հայ Ազգութեան, վասն զի Ազգի իրաւանց համար է որ Սիարանութիւնն կը բողբէ, և Ազգի իրաւանց դէմ է, որ Արշալոյս կը փաստաբանէ լեզուապարտութեամբ հանդերձ :

Սիարանութիւնն սոյն յատկական նկարագրով կը ճանաչէ զ'Արշալոյս, ուստի և կը ծանուցանէ, որ ՚ի շնորհս Երուս-

աղէմի, բնաւ չը մերժէ Եգիպտոսի իւր բարեկամաց յօդուածներն և ՚ի զուր չըմշտացնէ նոցա սիրան, այլ թող հրատարակէ որչափ և կամի, և մենք պատրաստ ենք ամենայն փոփոխութեամբ իւր աչքակապութիւններն հրապարակաւ նշաւակել և Ս. Աթոռոյս իրաւունքն պաշտպանելով՝ ամեն ընդդիմախօսներ ամօթահար առնել :

ՄԵԼԵԹԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱԹԻՆԱՅԻ

ԵՒ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՄԵՏՐԱՊՈԼԻՏ ՔԻՍԻ

Երկու Յոյն եպիսկոպոսներ, իրենց գրաւոր երկասիրութեամբ, հակապատկեր տեսարան մի կ'ընծայեն ուսումնական աշխարհին : Աթինայի եպիսկոպոսն, իւր քանի մի լեզուով թարգմանուած և Երուսաղէմի ներկայ Պատրիարքէն իբրեւ գասագիրք վաւերացած, Եկեղեցական Պատմութեան մէջ, խալաւ կը դատապարտէ Հայաստանեայց Եկեղեցին, անուր և զարհուրելի մտրութեանց հետեւող քարոզելով Իսկ Քիսի եպիսկոպոսն, իւր Յաղագս Ռոմեան Հայկական և Յունական Եկեղեցաց գրքով բոլորովին տարբեր տեսութեամբ կը նայի Հայաստանեայց եկեղեցւոյն վրայ, վասն զի, կըսէ. « Ուրիշ ազգ մը չը կայ, որ կը բաժնէ այնքան քաղաքական և կրօնական հալածմունք, որքան Հայ ազգը, ՚ի վերայ այսր ամենայնի՝ այս զիւրար յաջորդող ահաւելի փոթորիկներուն մէջ անսասան յարատեւեց Քրիստոսի հաւատքին վրայ » :

Աթինայի եպիսկոպոսի Գրքին վերայ մենք արդէն խօսած ենք և պա-

բունակութիւնը Սիօնի միջոցաւ (1) ի գիտողութիւն ազգայնոց հրատարակած . իսկ Քիտսի եպիսկոպոսի երկաւ սիրութեան վրայ հարեւանցի գաղափար միայն ստացած ենք այն ծանօթութենէն , զոր Սէն . Չորպեան Լ. ֆէնտի , յունական թիւիս լրագրէն թարգմանելով , հրատարակած է Սիօն պատուական լրագրի 1178 թուոյն մէջ :

Թէ և չունինք յիշեալ երկասիրութեան ամբողջ թարգմանութիւնըն , որ կարողանանք ամենայն մասամբ գիտողութեան առնուլ , սակայն գլխաւոր կէտ մի կայ , որ լիւթ թարգմանուած և Սիօնի մէջ հրատարակուած լինելով , կարող ենք յառաջ բերել այս տեղ և անաչառ քննութեան ենթարկել :

Այս կէտն յունական և հայկական եկեղեցեաց միութեան համար եպիսկոպոս հեղինակի առաջարկած յանձնաժողովն է , որուն համար կ'ըսէ . « Պէտք է Ա . յանձնաժողով մը հաստատել , որ նախապատրաստէ երկուց եկեղեցեաց մէջ եղած տարբերութեանց կարեւի եղածին չափ համաձայնութիւնը : Բ . քանի մի անօրէնութիւններ , և երկուստեք զիջւաներ , հետեւելով միշտ ընդհանուր եկեղեցեոյն հին օրինակաց :

Այս յանձնաժողովն երկու կողման լուսաւորեալ եկեղեցականներէն խառն ըլլալով , զխառ տարբերութեանց նկատմամբ բանակցութեան օկուելուն , միշտ յատակադիմ և կանոն ունենալով Ս . թեոփիլակտոս հայրապետին ըսածը թէ՛ « Ոչ ամենայն սովորութիւն կարէ բաժանել զեկեղեցին , այլ նոքա միայն , որ խափ արեւանն ընդ մէջ քրիստոնէական վարդապետութեան » : Զիշեալ յանձնաժողովն արձանագրութիւնըն նախ պէտք է չիտողութեան առնուիլ երկու եկեղեցեաց հովուապետներէ՛ ի մասնաւորի , որոնք յետոյ կրնան պաշտօնական բանակցութիւններ ընել Սինօզով , հաղորդելով միմեանց իւրեանց դաւանութիւնը մասնաւոր գրութեամբ և երկրորդական խնդրոց վրայ իրենց համամտութիւնը յայտնելով , քրիստոնէական ոգւով և սիրով իրենց պաշտօնական և սինօզական սուրբ որոշումներն , բոլոր իրենց իրաւասութեան տակ եղող եկեղեցեաց հաղորդեն և ստանան նոցա ընդհանուր հաւանութիւնը , ինչպէս որ օրէնք է :

Այս այսպէս ըլլալէն ետեւ , միութեան դործը աւարտուած կը համարուի երկու եկեղեցեաց սուրբ հայրապետաց ի քրիստոս համուրով և Սպատարագի ընդհանուր հաղորդակցութեամբ » :

Այս առաջարկութիւնն , ինչպէս կ'երեւի , բովանդակ հեղինակութեան բուն եղբայրացութիւնն ու նպատակըն է : Այնպէս որ , չենք սխալիր , եթէ ասենք , որ ամբողջ Վիրքն սոյն նպատակէն կամ բաղձանքէն ծնունդ առած է : Այս բաղձանքով կը թրղլ թակցէր երբեմն կայսրն Վիւ — Սանուէլ Արքայն Շնորհալուոյն հետ : Այս բաղձանքէն ծնած են պատմական բիւրաւոր անցքեր երկուց աղագաց և երկուց եկեղեցեաց մէջ , զորս աշխարհածանօթ լինելուն համար , անտեղի կը համարինք մի առ մի թուելը : Այս բաղձանքն նոր չէ ուրեմն , այլ շատ հին . բայց թէ ինչու ցարդ իրագործուած չէ , քանի որ կայսերք ցանկացած և հետամտած են ողորանք և սպառնալեօք , քանի որ Պատրիարքունք բաղձացած և ջանացած են բանիւ և գրով , և քանի որ բաղմութիւն ժողովներ յուզած և վճիռներ արձակած են դարերով , այս ամենանուրբ և խորին ու շաղբութեան արժանի կէտն ահա վրիպած է Վեր . հեղինակի տեսութենէն , որ հաղարաւոր առաջարկութեանց ապարդիւն մնայն իմանալէն և խոստովանելէն զինի՝ բարեհաճած է , կատարման անհնարութենէն պատմապէս դատապարտուած միութեան խնդիրն վերստին յուզել :

Կէտ մի կայ , ասացինք , որ Վեր . հեղինակի տեսութենէն վրիպած է : Այս կէտը , թէ և մեք ուրիշ առթիւ բացատրած եմք Վսնագրիս մէջ (1) , բայց հարկ կը համարիմք վերստին յիշել , որպէս զի եկեղեցեաց քրիստոնէական

(1) Տես Սիօն թիւ 3 , 1871 :

(1) Տես Սիօն թիւ 3 , Տարբերութիւն Վրժանի միութեան և միութեան :

միութեան խորհուրդը լուսաբանելու յոյց տանք թէ որչափ տարապարտ և անտեղի է նոյն նկատմամբ եղած առաջարկութիւնն :

Ամեն եկեղեցիք մի էին մինչեւ հինգերորդ դարն և հետ զհետէ բաժնուիլ : Ի՞նչ էր միութիւնը և ինչո՞ւ բաժնուեցան :

Միութիւնը քրիստոնէից սէրն էր, իսկ բաժանումը՝ ատելութիւնը : Միութիւնը Աւետարանի ոգին էր, իսկ բաժանումը՝ մարդկան : Այս բաժանումը չուղեցին սիրոյ և միութեան թափաւորութիւնը Աւետարանի մէջ որոնել, այլ ժողովոց կուտակութեան և վիճաբանութեան, այնուհետեւ եկեղեցիները բաժնուեցան, և ներկայ ժամանակիս մէջ կը տեսնենք՝ թէ մինչեւ որ աստիճան բազմութիւ են և բազմատեսակ : Հետեւապէս, այն մարդիկն, որոնք միութեան կը բաղձայն, միութիւնը Աւետարանի մէջ որոնելու են, և ո՛չ թէ ժողովներու կազմութեան և դաւանական խորհրդներու յուզման : Մենք երբ կը լսենք՝ թէ Անգղիական և Յունական (օրթոդոքս) եկեղեցիները կը բանակցին միութեան համար, կը ժպտիմք, վասն զի հաստատ գիտեմք, որ եկեղեցւոյ միութիւնը ո՛չ բանակցութեան գործ է, ո՛չ դաշնագրութեան, ո՛չ աւտուածաբանից վճռոյ և ո՛չ դաւանական տարբերութեանց միակերպութեան, այլ գործ է աւետարանական հոգւոյ տարածման : Եթէ մենք լսենք, որ Անգղիական և Յունական եկեղեցիներն, առանց երբեք բանակցելու, իւրաքանչիւրն իւր կողմէն ջանադիր են Աւետարանի ճշմարիտ սէրը և լոյսը ծաւալել, այն ժամանակ աւելի պիտի հաւատայինք միութեան, վասն զի պիտի խեղամտէինք անշուշտ, որ մարդասիրութեամբ լցուած սրտե-

րուն և ճշմարտութեամբ լուսաւորուած մտքերուն համար կարող չեն երբեք դաւանական կամ ծխական տարբերութիւններն բաժանման ոյժ և զօրութիւն ունենալ :

Տիեզերական պատմութիւնը բիւրաւոր փորձեր կը հանէ մեր առջեւ՝ թէ ինչո՞ւ ազգերն կամ տէրութիւններն շատ անգամ բոլորովին իրենց բաղձանքին հակառակ արդիւնք կը քաղեն : () քրիստի համար, քրիստոնէական Եկեղեցւոյ հանրական միութեանը փափաքող Հռովմէական եկեղեցին ինչո՞ւ իւր ծոցէն միլիօնաւոր դաւակներ բաժնեց և կը բաժնէ : Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միութեանը բաղձացող յունական եկեղեցին ինչո՞ւ իւր ծոցէն Պուլղարները կը խրտչեցնէ : Ի՞նչ է այս պատմական երեւութիւն պատճառը, եթէ ոչ նոյն իսկ բաղձանքի անբնական և մոլար լինելն, այսինքն փոխանակ անմաշ սկզբունքի վրայ յենլոյ՝ արտաքին խարխուղ պարագաներու վրայ հիմնուիլ, զորս ժամանակը մի օրուան մէջ կը մաշէ :

Միութեան յաւիտենական և անմաշ սկզբունքը՝ սէրն է : Սիրով միացաւ Աստուած մարդկութեան հետ, սիրով միայն կարող են միանալ մարդիկ իրարու հետ և Աստուծոյ հետ : Այժմ՝ քննենք և տեսնենք՝ թէ սէրն է արդեօք շարժառիթ, որ Հռովմէական եկեղեցին կը ջանայ ամեն եկեղեցիներ իւր հետ միացնել : Մէրն է արդեօք շարժառիթ, որ յունական եկեղեցին կը փափաքի հոյկական եկեղեցւոյ միութեանը : Պիտի ԱՅՈՒ պատասխանէինք այս հարցումներուն, եթէ անտեղեակ լինէինք այն նզովքներուն, բանադրանքներուն, անէծքներուն, և ներքինիս, չարախառ ու ծղրբաւ մակդիրներուն, զորս Հռովմէական և յունական եկեղեցիներն կը

տեղան՝ իրենց հետ չը միացեալ կամ
(աւելի պարզ ասել) իրենց իշխանու-
թեան չըստրկացեալ եկեղեցեաց դէմ:

Բայց դուքէ առարկուի մեզ թէ՛
ատելութեան առիթ տուող խտրու-
թիւնքն վերցնելու է, որպէս զի սէ-
րը թագաւորէ: Սակայն մենք կը պա-
տասխանեմք, որ պայմանաւոր սէրը
բրիստոնէական սէր չէ, այլ հեթա-
նոսական: Վրիստոնէութիւնը չանի-
ծանէր, այլ կ'օրհնէ: Վրիստոնէութե-
թիւնը միայն բարեկամին չը սար ող-
ջոյն, այլ և թշնամեոյն: Սի Լէտարան
և մի Փրկիչ խոստովանող եկեղեցեաց
մէջ՝ ի՞նչ դաւանական տարբերու-
թիւն կամ ծիսական խտրութիւն
կարող է մեծ լինիլ քան զսէր, որ
կարողանայ յաղթանակել և սիրոյ զօ-
րութիւնը ունայնացնել:

Բողոքովին ցնորք կը համարինք
մենք, եթէ պնդեն, որ սիրոյ և մի-
ութեան արգելքը դաւանական տար-
բերութիւնքն են: Վրիստի Վեր. ե-
պիսկոպոսն քանի մի տարբերութիւն-
ներ կը թուէ և այնպէս կը կարծէ,
որ եթէ ժողովով վերնան նոյն տար-
բերութիւնքն, անշուշտ սէր և եղ-
բայրութիւն կը թագաւորեն երկու
ազգաց և եկեղեցեաց մէջ: Շատ խա-
խուտ է այս կարծիքը, որ ՚ի հիմանց
տապալելու համար՝ բաւական է միայն
հարցնել թէ ամեն Յոյներ, որոնք
դաւանութեան տարբերութիւն չու-
նին և մի և նոյն եկեղեցւոյ կը պատ-
կանին, միթէ ամենեքեան առհասա-
րակ զիրար կը սիրեն, ոչ երբեք, բայց
եթէ դաւանութեան միակերպու-
թիւնը լինէր սիրելու պայմանը ան-
շուշտ պէտք է որ սիրելին: Արեւմտ
կերեւի որ սէրը սրտերու մշակութե՛
և ազնուագործութեան մէջ որսնելու
է, ոչ թէ ծէսերու միակերպութեան:

Լսնպէս կարծենք թէ Վեր. Ե-

պիսկոպոսի երեւակայած Յանաթողովը
կազմեցաւ, աստուածաբանական քնն-
նութիւնքն կատարուեցան, երկուց
եկեղեցեաց տարբերութիւնքն՝ փո-
խադարձ զիջողութեամբ անտարբե-
րացան, երկուց ազգաց Սինոդներն
և պատրիարքներն իրարու բանակցե-
ցան ու համաձայնութեամբ զիրար
համբուրեցին և սկսան պաշտօնապէս
սոյն միութեան արգիւնքը դաւանա-
գրքերու մէջ մուծանելէն զինի, նա
և եկեղեցեաց մէջ մուծանել:

Ի՞նչ կը կարծէ Վեր. եպիսկոպոսն,
մի թէ սէրն ու եղբայրութիւնը կը
թագաւորեն երկու ազգաց մէջ: Ենք
կը հաւատարինք այսպիսի մի երեւակայա-
կան ժողովի երեւակայական արդեանց,
եթէ հարիւրաւոր ժողովներուն պատ-
մութիւնը (որոնք կատարուած են
դարէ դար) բողոքովին տարբեր ար-
դիւնք չը ցուցնէր մեզ: Ինչէն կարող
ենք գուշակել, որ Վեր. Եպիսկոպոսի
առաջարկած ժողովն եւս չունենար
նոյն հետեւութիւնն, ինչ որ ունե-
ցած են միութեան համար եղած ա-
ռաջին ժողովներն, այն է նոյն իսկ
ազգակցաց մէջ բաժանմունք, երկպա-
ռակութիւնք, հերձուածք, այլովքն
հանգերձ: Բաց յայտմանէ, ի՞նչ իրա-
ւունքով քանի մի աստուածաբաններ
և երկու հայրապետք ու սինոդականք
պիտի համարձակին իրենց որոշումնե-
րն եկեղեցեաց մէջ մուծանել և բռ-
վանդակ ժողովուրդն ստիպել, որ հը-
պատակին նոյն որոշումներուն և վը-
ճիռներուն: Չը գիտեմք թէ այսպի-
սի մի որոշմունք ի՞նչ տպաւորութիւն
կարող է ունենալ Յունական յեղե-
ցւոյ զաւակաց վրայ, բայց մենք քաջ
ճանաչելով մեր Հայաստանեայց Ե-
կեղեցւոյ ժողովրդական սկզբունքը,
գիտենք անկասկած, որ երբեք չըն-
դունուիր նոյն եկեղեցւոյն մէջ, նոր

օրինակ որոշում մի, որչափ և անտարբեր բան կարծուի Վասն զի եկեղեցին ժողովրդինն է և ոչ թէ քանի մը աստուածաբանից, Սինոդականաց և Հայրապետաց, որոնք միայն աւանդապահ են Նկեղեցւոյ վարդապետութե՛ղ Գաւանութեան և արարողութեանց Նյոսակը ունի, կարծեմ թէ անձանթ թափախ չը լինի նոյն իսկ Գեր. Նախկապոսին, եթէ արդարեւ իւր երկասիրութեան մէջ ջանացած է իմաստ ճանաչել Հայաստանեայց Նկեղեցին: Հարկաւ դիտած կը լինի նա, թէ ի՞նչ ընդունելութիւն գտած են հայ ժողովրդի կողմէն քանի մի հայ վարդապետներ և հայրապետներ, որոնք համարձակած են դաւանական նոր տարբերութիւն մուծանել եկեղեցւոյ մէջ:

Իայց մեր դիտողութիւնը տակաւին չը վերջացուցած, տարակուսական խնդիր մի մեր առջեւն կ'ենէ, թէ ինչո՞ւ արդեօք յունական եկեղեցին կը փափաքի հայկականին հետ միանալ և ոչ հռովմէականին: Այժմ հայկական եկեղեցւոյ միութիւնն բաղձալի է, որ սակաւաթիւ ժողովուրդ միայն կը պարունակէ, ոչ ապաքէն հռովմէականինն առաւել բաղձալի պիտի լինի, որ միլիօնաւոր ժողովրդներ և ազգեր իւր ծոցը կը կրէ, և մանաւանդ որ յունական եկեղեցին հայկականէն բաժնուելէն զինի՛ քանի մի դար տակաւին անբաժան էր հռովմէականէն, և քանի մի ժողովոց վճիռներու երկոքեան միասին կ'անտան, մինչդեռ Հայաստանեայց եկեղեցին ամենեւին չը ճանաչէր նոյն ժողովներն:

Ի՞նչ կընչանակէ այս յատուկ հետամտութիւնն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միութեան համար: Սմանք, որոց համար ըկ բաւերն աւելի արժէք ունին քան թէ բանալարութիւնը,

չիմանալով թէ ի՞նչ պատմական հանգամանքներէ յառաջ եկած են Միեւելեան և Միմֆեան եկեղեցի յորջորջումները (Յունականաց և հռովմէականաց մէջ, և տեսնելով թէ Հայաստանեայց եկեղեցին եւս Միեւելեան կը կոչուի Յունականին նման, սոյն տեղական կամ աշխարհագրական համանմանութենէն, աստուածաբանական համանմանութիւն կը հետեւցնեն, և գլխաւորապէս այս առթիւ կամ պատուական երկուց եկեղեցեաց միութեան կը հետամտին: Օլորմանալի հետեւութիւն: Այժմ Միեւելեան քրիստոնեայքն հռովմէական են որ Միեւելի քրիստոնեայքն եւս նոյն պայմանով անշուշտ յունագական կամ յունական եկեղեցւոյն հետ միացեալ լինին: Հապա Հիւսիսային և Հարաւային քրիստոնէից համար ի՞նչ յատկանիշ որոշելու է, և ո՞վ պիտի որոշէ:

Արեւ սոյնպիսի կրօնական միութեան հետեւամտութիւններ կը նշմարենք, իսկոյն Տէրութեանց քաղաքական միութեան համար գործադրած զանազան պատրուակներն կը ներկայանան մեզ, ինչպէս է Համալսեան, Համագերմանական և այլ միութեանց ձգտումներն, որոնք շարունակ կը յուղւին քաղաքագիտութեան տարեգրութեանց մէջ: Չըդիտենք թէ՛ քաղաքականութիւնն փոխ կ'առնու արդեօք միութեան տենչանքը կրօնականութենէն, թէ՛ կրօնականութիւնը՝ քաղաքականութենէն: Սիայն թէ՛ վճռաբար կ'ատենք, որ երկու մթնոլորտին մէջ եւս միութեան տենջանքն ընդգէմ է բնութեան և ընդգէմ է ազատութեան և ընդգէմ խղճի, երբ անհատական ազատութիւնն կ'ընդունինք իբրեւ տարր ամեն ազատութեց: Վմեն միութիւն, որ անհատական ազատութեան

ծնունդ չէ, անկայուն է և ունայն :
Թող բաղաբականութիւնը միութեան
դաշինքներ և օրէնքներ ստորագրէ .
Թող եկեղեցական ժողովներն միու-
թեան վճիռներ արձակեն : Օր մի
ամենը կը խախտին : Բայց երբ ան-
հատները կը թուին, երբ իրենց ազա-
տութեամբ ընկերական և կրօնական
միութիւն կազմեն, միով բանիւ, երբ
Ապոստոլական Պիտան դիմեն, այն
միութիւնը անսասան կը մնայ :

Վրիստոնէութիւնը անհատական
ազատութեան պաշտպան կրօնք մ'է :
Վրիստոնէութիւնը անհատներուն
կ'ուղղէ իւր յորդորներն, իւր պատ-
ուէրներն, իւր սկզբունքն ու վար-
դապետութիւնը, քաջ նախատեսե-
լով, որ անհատներն են ընկերակա-
նութեան կամ հասարակութեան
պատուանդանն, եւ ուր հաստա-
տուն է այս պատուանդանն, այնտեղ
հաստատուն է և ընկերականութիւ-
նը . ուր լուսաւոր, սուրբ, բարի, ար-
դար և ճշմարտասէր է Արքեպիսկոպոս իւ-
րաքանչիւր զաւակն, այնտեղ փառա-
ւոր է և Արքեպիսկոպոս :

Ըրդ՝ այս էական պայմաններն
համառօտիւ բացատրելէն զինի՝ մի
թէ հարկ կը մնայ ասել, որ Վիոսի
Վեր. Եպիսկոպոսի, Յաղափս Դոմէան
յոնական և հայկական Եկեղեցեաց, Վիքթ-
տարապարտ վաստակ մ'է : Սիւթէ
հարկ կը մնայ ասել, որ իւր ծրագրած
և միութեան համար առաջարկած
պայմաններն բոլորովին բռնաբարու-

թիւն են քրիստոնէական ազատու-
թեան, ըստ որում քանի մի ժողովա-
կանք կամ սինօդականք պիտի ծան-
րանան հասարակութեան խղճի վրայ
իրենց որոշումներով :

Այլ աւելի բարի և շահաւէտ ճա-
նապարհ կ'առաջարկենք թէ Յոյնե-
րուն, թէ Հայերուն և թէ ամեն
ազգաց, որ ջանան զօրացնել իրենց
մէջ քրիստոնէական դաստիարակու-
թեան ոյժն, հալածել սնապաշտու-
թիւնը, թագաւորեցնել ճշմարտու-
թիւնը, մեռցնել ատելութեան ու
գին և կենդանացնել սէրը : Եւ
ամենէն կարճ և անմոլար ուղին, որով
ոչ միայն հայկական և յունական, այլ
քրիստոնէական բնագիտութեան
Արքեպիսկոպոս միութիւնը կը հաստատուի, ու
րով բարբերը կը քաղցրանան, սիրտե-
րը կը փափկանան, միտքերը կը լու-
սաւորին և հոգեով ու ճշմարտու-
թեամբ երկրպագութն կը բազմանան :
Այլ համազուած ենք, որ եթէ Վի-
ոսի Վեր. Ստորապոլիտն (առանց ե-
րեւակայական հեռաւոր բաղձանքներ
սնուցանելու), այս կարճ ճանապարհ-
ով ընթանար, այսինքն եթէ ուղղա-
կի Վիոսի Յոյն բնակիչներէն սկսե-
ր բազմացնել ճշմարիտ երկրպագուաց
թիւը, աւելի մեծ գործ պիտի գոր-
ծած լինէր ի փառս Վրիստոնէու-
թեան, քան թէ երկուց եկեղեցեաց
միութեան անօգուտ խնդրոյն համար
ստուար հեղինակութիւն մի հրատա-
րակելով :